

UDK 37.014.5(497.4)"1991/2021"
1.05 Poljudni članek
Prejeto: 10. 6. 2021

Prof. dr. Maja Zalaznik
(prej Makovec Brenčič)

ministrica za področje izobraževanja
v dvanajsti vladi Republike Slovenije

Slovenska šola včeraj, danes in jutri: spoznanja in izzivi tridesetih let

*Slovenian schools yesterday, today and tomorrow:
findings and challenges of thirty years*

Že desetletja delujem v šolstvu. Od asistentke do redne univerzitetne profesorice, prodekanje, predsednice Sveta NAKVIS, prorektorice, ministrice. Vse te vloge so mi dale dragocen in zanimiv uvid v naš sistem izobraževanja: v njegovo kakovost, odprtost, prilagodljivost, tudi inovativnost. Pa tudi primerljivost z drugimi nacionalnimi sistemi in izkušnjami. Lahko smo ponosni, da imamo trden, odprt, vse vključujoč in za vse dostopen javni sistem šolstva od vrtca dalje. Vsaka država, še posebej takšne velikosti, kot je naša, se ne more ponašati s tem. Tudi mednarodne raziskave kakovosti in razvoja znanja naših učencev, dijakov, študentov, kažejo, da je programska izvedba dobra, da je naš sistem trden in da vse to učitelj, učiteljica, profesor, profesorica s predanostjo in zanosom poklica udejanja. Morda se marsikdaj ne zdi tako, še posebej staršem, a prav obdobje epidemije covid-19 je pokazalo, kako smotrno so znala vodstva šol, fakultet in univerz v danih okvirih kljub nenehno spreminjajočim se razmeram in ukrepom izvesti vse, kar je bilo le mogoče storiti za učence, dijake, študente; kako so učitelji in učiteljice zmogli privzeti nova tehnološka orodja tako rekoč čez noč in marsikje vložiti skrajne napore za to, da so mladi ostali motivirani in še vedno željni znanja. Tega ne bi bilo mogoče storiti, če sistem ne bi bil dovolj stabilen, vsaka šolska enota pa močno vpeta v lokalno okolje, povezana s starši in širšo skupnostjo. Prav v tem vidim pomemben preskus naših zmožnosti in stabilnosti delovanja sistema. Gradil se je vrsto let, od osamosvojitve dalje bil večkrat prenovljen na vseh ravneh in v vseh korakih razvoja, a ohranil trdno jedro v ljudeh, ki ga vsak dan soustvarjajo.

Slovenija sodi med države z dolgo tradicijo množičnega in obveznega šolanja. Za vsakogar izmed nas je šola, izobraževanje, vsakdan v različnih življenjskih obdobjih in vlogah z izjemnim družbenim pomenom in vlogo razvoja. Ne le za posameznika, ampak tudi za družbo kot celoto, saj ustvarja in premika potenciale posameznika, omogoča prehod na trg dela, daje podstat razvoju in rasti družbe, zato je bil ob osamosvojitvi ta ključni družbeni steber še toliko bolj izpostavljen,

tudi družbeno in politično izzvan. Na podlagi številnih razprav, analiz, posvetovanj so tako vsebinsko razvojni mejnik postavili Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju (1995) ter temu sledeči sistemski zakoni, ki so opredeljevali prostor vzgoje in izobraževanja v RS, organizacijo, vpisne pogoje, prehodnost, pravice, obveznosti udeležencev, financiranje itd. Tako so bili postavljeni osnovni temelji dostopnosti do vključno terciarne ravni, fleksibilnosti (prehodnosti v ravneh izobraževanja), enakih možnosti, vključevanja vseh, kakovosti, eksternega preverjanja znanja, nivojskega poučevanja, povezovanja izobraževanja z gospodarstvom. Nemalo diskusij in dilem, ki pa so začrtale izzive kurikularne prenove, osredotočanje na kakovost in usvajanje znanja na način, ki bo zagotovil uspešno doseganje standardov znanja, obenem pa dobro pripravo za nadaljnje, tudi vseživljenjsko izobraževanje in umestitev na trg dela. Na ta način se je gradila kultura našega izobraževalnega sistema, sodelovalnost in vključevanje strokovnjakov ter drugih deležnikov (npr. iz gospodarstva). Vse to je vodilo k evalvaciji kakovosti na vseh ravneh, njenega zagotavljanja in sistematičnega spremljanja ter sčasoma mednarodne primerljivosti. To je prispevalo k odpiranju, povezovanju ne le navznoter, ampak tudi navzven, mednarodno. Vsi ti izhodiščni temelji so se znova in znova evalvirali, preverjali v družbi in stroki, se nadgrajevali in spreminjali. Tudi zakonodajno. A vendar, pogled nazaj nam kaže, da so se koraki sprememb umeščali postopoma, s številnimi preverjanji smotrnosti in učinkovitosti, kar je prispevalo k smiselni evoluciji, ne k revolucionarnemu spreminjanju. Verjamem, da je to prava pot, ki mora biti posejana z odprtim dialogom in razumevanjem različnosti vlog deležnikov v šolstvu, a hkrati s ključnim osredinjenjem na tistega, ki mu znanje dajemo in ga z njim soustvarjamo. Tudi zato je treba v šolskem polju in vsem akterjem v njem, še posebej učiteljem, profesorjem, omogočati ustrezno avtonomijo, da se nenehno poganjajo tudi nova ustvarjalnost, inovativnost, razvoj. Pa tudi, da ujame duh časa in sprememb v družbi, kar vedno prinašajo nove generacije, ne glede na čas in prostor. Vse to daje slovenski šoli in njenim nosilcem pridih odprtosti, prilagodljivosti, tudi iskanja nove kakovosti in drugačnosti. Prav tega z ukrepi in uravnavanjem procesov ne smemo omejiti – nasprotno: pustiti jim moramo ravno prav svobode, prostora in časa. Če bomo znali tudi v naslednjih desetletjih, kot smo znali od osamosvojitve dalje, v razvoju šolskega sistema in življenju šolskega vsakdana, ne glede na raven izobraževanja, ohranjati demokratičen, odprt, vse vključujoč in k razvoju naravnani dialog, temelječ na strokovnosti in prispevku k rasti in razvoju slovenske družbe, potem se ni bati za kakovost, dvig odličnosti in krepitve sistema; tudi tam, kjer še vedno kaže svoje pomanjkljivosti, niti za ohranjanje odgovornosti in ravno pravšnje stopnje avtonomije. S tem pa tudi ne za držo in pomen učitelja v družbi. Tudi zaradi aktualnih dogajanj zdaj cenimo šolo in učitelja drugače (in verjetno bolj) kot kadar koli prej. Vse to so izkustva, ki jim moramo nameniti dialog in prostor, da bomo lahko tudi vnaprej odprto in družbeno odgovorno gradili kakovost izobraževanja, s ponosom pogledali mednarodne primerjave dosežkov naših učencev, dijakov, študentov, pa tudi učiteljev in profesorjev, iz gospodarstva pa večkrat slišali, da so znanje in veščine tistih, ki vstopajo na trg dela, prave. Vse to pa lahko ohranimo, če ohranimo v sistemu vse vrednote, ki ga krepijo, in obenem spoštujemo vrednote in kulturo človeka, ki ga soustvarja. Morda je prav slednje največji prihodnji izziv ključnih odločevalcev, stroke in deležnikov v izobraževalnem sistemu.